

Meihuizen, J., *Sans égards. Prof. mr. A. Pitlo en zijn conflicten met joodse juristen* (Amsterdam: Boom, 2007, 143 blz., €19,50, ISBN 978 90 8506 423 7).

Dit boekje van nog geen 70 pagina's tekst, opgesierd met 41 bladzijden afbeeldingen en voorzien van 26 pagina's noten c.a., kan er geen aanspraak op maken een biografie van de Amsterdamse rechtsgeleerde Pitlo (1901-1987) te zijn. Het gaat slechts om een paar conflicten die de man heeft gehad met enkele collega's: niet zo ongebruikelijk – zelfs onder juristen – als de schrijver, quasi naïef, wil doen geloven. Eigenlijk is dit jammer, want er zijn maar erg weinig biografieën van Nederlandse juristen aan te wijzen – en daar waren toch kopstukken bij zoals Hugo de Groot, Gerard Noodt, Cornelis van Bijnkershoeck, Jonas Daniël Meijer en H.J. Scheltema: veel meer levert de rechtshistorische biografische literatuur niet op.

Meihuizen, die in 2003 aan de Universiteit van Amsterdam promoveerde op 'De bestraffing van economische collaboratie in Nederland na de Tweede Wereldoorlog', heeft als zijn onderwerp een klein aspect van de veelzijdige werkzaamheden van deze markante jurist gekozen, wiens commentaren op het Burgerlijk Wetboek als het ware een Amsterdamse 'school' hebben afgezet tegen de Leidse. Pitlo was een erudiet en eigenzinnig man maar ook een begenadigd docent. Kort na zijn krediet-benoeming als lector – hij was niet gepromoveerd – kreeg hij van uitgeverij H.D. Tjeenk Willink in 1941 het verzoek als *stand in* te fungeren voor mr. C.H.F. Polak (1909-1981), die het in 1934 op zich had genomen een nieuwe druk te verzorgen van de *Schets van het Nederlandsch burgerlijk recht* van Veegens en Oppenheim – de laatste een oom van Polak. Die bewerking schoot niet erg op en toen de delen 1 en 2 in juli 1940 nog niet klaar waren, kwam directeur M.A. Reinalda met een pressiemiddel. Pitlo had intussen voor de uitgever in snel tempo een keurig typoscript van een nieuw boek ingeleverd, de *Korte uitleg van enige burgerlijke rechtelijke hoofdstukken*, dat een 'klapper' zou worden. Dit boek verscheen in 1941 toen Polaks bewerking van het tweede deel, over zaken- en erfrecht, van de *Schets* van Veegens-Oppenheim eindelijk voor de druk gereed was. Het tijdsgewricht leek niet gunstig om een boek op naam van 'Joodse' auteurs als Oppenheim en Polak te laten verschijnen. Met het (voorbarige?) argument dat de Duitse bezetter zo'n boek wel zou verbieden, stelde Reinalda aan Polak voor, subsidiair drong hem op, als tijdelijk vervanger op het titelblad: Pitlo – een truc die bij voorbeeld ook werd toegepast bij de verschijning van *De Tachtigjarige oorlog* (Schaper voor Presser).

Vervolgens ontstond een 'conflict' over de bewerking van het volgende deel der *Schets*: Polak voelde er niets voor zich ook die nog eens uit handen te laten nemen. De uitgever maakte toen aan een slepende zaak een einde door Pitlo te vragen dan maar zelf een 'nieuw' deel over het verbintenissenrecht te schrijven. De tekst van de uitverkochte *Schets* van Veegens en Oppenheim kon daarin overigens niet over het hoofd worden gezien: feitelijk moest ook dit wel weer op een of andere vorm van bewerking neerkomen. Na de oorlog wachtte

Polak, die als onderduiker had overleefd, op de hem in 1941 beloofde openlijke verklaring van Pitlo dat deze slechts *stand in* was geweest. Pas na moeizame briefwisseling kwam dat er in 1946 eindelijk van. Geen blijk van grootmoedig gedrag.

Maar daarmee was de kous niet af, want de manier waarop Pitlo in *zijn* nieuwe, en zeer succesvol gebleken, commentaren op het B.W. de gebeurtenissen van 1940-1941 behandelde, wekten de ergernis van E.M. Meijers (1880-1954), de grote Leidse rechtsgeleerde, codificator, rechtshistoricus, en promotor van Polak. En zo ontstond een slepende controverse met plagerijen tegen Pitlo, wiens gedrag door Meihuizen ‘op zijn zachtst gezegd onfatsoenlijk’ wordt genoemd (63).

Schrijver heeft kennis kunnen nemen van de onuitgegeven memoires van Pitlo – welke blijkens een passage in zijn Inleiding (8) door de beheerder ervan niet meer voor inzage beschikbaar zullen worden gesteld! – en daarin aanwijzingen menen te vinden dat ‘Pitlo’s houding ten opzichte van Joden’ dubieus is geweest. Meihuizen komt met de weinige door hem gegeven voorbeelden echter niet ver (107), nog afgezien van het feit dat we hem niet mogen controleren. Volgens welke normstelling zijn de agnosten C.H.F. Polak en Meijers (die Theresienstadt overleefde) ‘Joden’? De toekomstige biografen van Pitlo en Meijers hebben nog heel wat uit te leggen, mede gezien de eenzijdig overgeleverde documentatie in deze ‘affaires’.

A.H. Huussen jr.

Kokken, H. e.a. (eds.), *Bronnen voor de geschiedenis der dagvaarten van de staten en steden van Holland voor 1544, IV, 1477-1494, Tweede stuk: Teksten* (Rijks geschiedkundige publicatiën. Grote serie 261; Den Haag: Instituut voor Nederlandse Geschiedenis, 2006, ix + 1257 blz., ISBN 90 5216 152 6); Burgers, J. W. J. e.a. (eds.), *Bronnen voor de geschiedenis der dagvaarten van de staten en steden van Holland voor 1544, VI, 1506-1515* (Rijks Geschiedkundige publicatiën. Grote serie 259; Den Haag: Instituut voor Nederlandse Geschiedenis, 2006, lxxii + 578 blz., ISBN 90 5216 153 4).

De twee nieuwe delen in de Dagvaartenreeks – die overigens, de titel ten spijt, na 1515 wordt stopgezet – zijn uiteraard van dezelfde opzet als de voorafgaande. Het gaat erom de gegevens omtrent het overleg in de Staten van Holland en van de steden onderling (eventueel samen met een ‘buitenlandse’ partij) vast te leggen, voornamelijk op grond van rekeningen uit het grafelijkheidsarchief (Rekenkamer), respectievelijk de stedelijke archieven. Voor deel IV telden de uitgevers het opmerkelijke aantal van omstreeks 1000 ‘dagvaarten’ uit de zeventien jaar na de dood van Karel de Stoute tot aan de meerderjarigheid en inhuldiging van Filips de Schone, periode waarin Maximiliaan van Oostenrijk het in de Nederlanden voor het zeggen had. De geschiedenis van die jaren is welbekend: een tijd van voortdurende oorlogvoering, waar Holland soms slechts zijdelings bij betrokken was maar die het voortdurend veel geld en overlast bezorgde. De lectuur van dit deel is dan ook niet opwekkend. Over Maximiliaans constante behoefte aan geld om zijn troepen voor zijn strijd tegen Frankrijk, Vlaanderen en de Hoeken in Utrecht en in Holland, waar de (Kabeljauwse) steden zelf belang bij hadden, werden de klachten steeds sterker en werd de vraag hoe daarin te voorzien steeds benauwender. Door de jaren heen speelt ook het gevaar van kapers voor de ‘haringman en de koopman’ een rol: de uitrusting van oorlogsschepen, gehuurd of aangekocht en uitgerust met ‘ruters’ als zeesoldaten is een vast onderwerp van overleg. Het één en ander verzichte ook de relatie met de Oostzeesteden en bemoeilijkte de verlenging van het bestand van Kopenhagen. Men krijgt de indruk dat voor de Hollandse steden de vrede met de verschillende tegenstanders van Maximiliaan niet snel genoeg kon worden getekend.

Evenals het deel over de periode van Filips de Goede was ook hier geen plaats voor een inleiding met een beknopt overzicht van de inhoud en een register. Die zullen in een afzonderlijk deel gepubliceerd worden. De ervaring leert dat zo’n ‘eerste stuk’ jaren op zich kan laten wachten en dat is heel hinderlijk. Wie bijvoorbeeld wil nagaan wat er met de zwakke Westfriese zeedijk in deze periode aan de hand was, moet nu 1250 pagina’s doorbladeren. Kortom, voorlopig is het deel nauwelijks bruikbaar.

Dat is gelukkig anders met deel VI, de tijd die bekend staat als het tweede regentschap van Maximiliaan dat wèl een inleiding en een register bevat. Het was ook de tijd waarin Karel van Gelre de wind mee had bij zijn streven om zijn hertogdom op Bourgondië/ Habsburg te heroveren. Holland bleef in deze